

ROZHOVORY A MATERIÁLY / INTERVIEWS AND ARTICLES

Sametová revoluce ve vzpomínkách občanů města Plzně / Velvet revolution in memories of the citizens of Pilsen

Petr Malecha – Adéla Trkovská – Marie Fritzová

Úvod

Letošní výročí pádu totalitního režimu u nás je doprovázeno četnými oslavami a připomínkovými akcemi. Vznikla řada publikací, portálů, výstav a projektů, které toto výročí u nás má připomenout. Také studenti předmětu Orální historie v praxi na Katedře historie Fakulty pedagogické ZČU se k této oslavě připojili svými pracemi, ze kterých vznikl tento kratší příspěvek.

Pár slov o Sametové revoluci

17. listopad je bezesporu klíčovým momentem našich moderních dějin a asi většinu z nás heslo: „*Máme holé ruce*“ nenechává klidným. Co se skutečně stalo na Národní třídě, je i dnes stále předmětem diskuse. „*Výšetřovací komise k 17. listopadu pracovaly několik let, vystřídalo se před nimi velké množství svědků, objevovaly se nejrůznější informace a zdá se, že další nové skutečnosti na zveřejnění ještě čekají, až se budou otevírat další archivy.*“¹ Nicméně tvrzení prezidenta Miloše Zemana: „*že to žádný masakr nebyl... nebyla to žádná krvavá řež, byla to jedna z X demonstrací...*“², jen naznačuje, jak se dané téma v současnosti stává předmětem politické manipulace. Že se jednalo o zásah neadekvátní, násilný a brutální se dozvídáme jak z dobových vyšetřovacích zpráv, tak z dochovaných nahrávek a svědectví lidí, kteří na Národní třídě byli.³

¹ *Mýty a realita 17. listopadu 1989: žádné drama, nebo pouliční masakr?* [Online] Dostupné z URL: <https://www.irozhlaz.cz/veda-technologie/historie/17-listopad-sametova-revoluce-myty-historie-narodni-trida-zasah-stb-komunismus_1711210630_ber> [cit. 2019-10-15].

² *Zárok SNB 17. listopadu nebyl MASA KR - Prezident Miloš Zeman - (Český rozhlas).* [Online] Dostupné z URL: <<https://www.youtube.com/watch?v=CqINTN20WOU>> [cit. 2019-10-15].

³ Viz např.: *První vysílání záběrů ze 17. listopadu 1989.* [Online] Dostupné z URL: <<https://www.youtube.com/watch?v=f2fGdV43hhk>> [cit. 2019-10-15].; HRADIL, Radomil. *17. listopad*

17. listopad a zásah na Národní třídě se stal rozbuškou, která odstartovala demokratizační změny v Československu a období, kterému se vžil název „Sametová revoluce“. Toto označení taktéž vyvolává celou řadu otázek, jednalo se skutečně o revoluci, nebo pouze o systémovou změnu či předání moci? I tato otázka je předmětem diskuse. Milan Otáhal a Miroslav Vaněk dle mého názoru poměrně trefně na tuto otázku odpovídají ve svém historickém úvodu v knize *Sto studentských revolucí*: „Společnost se nalézala v bodě, kdy vedení KSČ již nebylo schopno vládnout, ale opozice ještě nebyla připravena nebo schopna převzít moc.“⁴ Také fakt, že SSSR nebyl již schopný a ochotný užít násilí k udržení svých pozic ve východním bloku, můžeme chápat jako klíčový vnější faktor.

„Jaké jsou tedy hlavní argumenty pro použití slova revoluce? Především pohled k sousedům, tedy do Polska a Maďarska, opravňuje k opatrnosti před vylučováním revoluce z instrumentáře historika. Dlouhodobé, velmi postupné a na jednáních u kulatých stolů založené změny v Polsku a Maďarsku ukazují zcela jinou dynamiku. Právě toto srovnání ukazuje, že byť jen potenciál násilnosti v Československu, jakkoli je z dlouhodobějšího pohledu poměrně nevýznamný, je oproti vzájemným garancím opozice a vládnoucí moci v Polsku a Maďarsku podstatně dramatičtější.“⁵

Všechny hlavní události se odehrály v Praze, nicméně svým dílem k přeměně přispěla i okolní města. Události podzimu 1989 v Plzni jsou zachyceny především v publikaci Miroslava Antona⁶ a rozhovorech jednotlivých účastníků. Naši čtyři narátoři jsou lidé, kteří sice nebyli přímo politicky aktivní, ale demonstrací v Plzni a Praze se aktivně účastnili, níže předkládáme jejich vzpomínky společně se stručným komentářem průběhu listopadu 1989 v Plzni.

Sametová revoluce v Plzni

První větší demonstrace roku 1989 se odehrála v Plzni již 6. května, a přestože nebyla oficiálně povolena, sešlo se asi 300-400 účastníků. Ti následně byli legitimováni příslušníky policejních složek a později pokutováni za nepovolené shromáždění.⁷ Zásahu na přípravě a organizaci této akce měly plzeňské občanské

89 – co se stalo na Národní. Lelokovice: Framesa, 2019. ISBN 9788090741447; OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav. *Sto studentských revolucí*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 9788071063377.

⁴ OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav. *Sto studentských revolucí*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 9788071063377, s. 24.

⁵ *Revoluce, nebo převrat?* [Online] Dostupné z URL: <<https://www.ustrcr.cz/uvod/cesta-k-listopadu-1989/revoluce-nebo-prevrat/>> [cit. 2019-10-15].

⁶ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

⁷ „26. dubna byla Městským národním výborem města Plzně oznámena pokojná protifašistická demonstrace k osvobození města plánovaná na sobotu 6. května. Trojice oznamovatelů (Jiří Šašek, Jan Rampich a Jindřich Kolář) byla 5. května pozvána tzv. k projednání, na kterém byla demonstrace

iniciativy – Charta 77, Hnutí za občanskou svobodu, Demokratické iniciativy, Sdružení T. G. Masaryka a jednotlivci z řad Společnosti přátel USA. (Vaněk 1993: 94).

„V tom květnu to bylo, když se oslavovalo osvobození Americkou armádou, manžel tam dokonce fotil (originály několika fotografií přináší). Film museli vytočit a tajně odnést, aby je nechytili.“⁸

„...Vše vyvrcholilo první nepovolenou demonstrací za svobodu, která se konala v květnu 1989 na náměstí Míru v Plzni, pokud si tedy dobře vzpomínám. Zúčastnilo se jí zhruba 300 lidí a výkonná moc kupodivu nezasáhla.“⁹

Plzeňské hnutí odporu nebylo zdaleka tak konstituované jako to pražské. Na dalších demonstracích 21. srpna a 28. října se objevilo pouze několik desítek účastníků. Velká podpora byla proto směřována disentu do Prahy. Nikdo netušil, co se stane v Praze 17. listopadu. V Plzni se ten den odehrálo jen poklidné studentské shromáždění.¹⁰ V pátek 17. listopadu odpoledne v 16 hodin, v době, kdy se v Praze na Albertově v areálu Univerzity Karlovy sešli před budovou Patologického ústavu studenti, kteří poté šli v průvodu až na Národní třídu, se studenti sešli i v Plzni. V Kopeckého sadech přišla památku Jana Opletala uctít jen asi stovka studentů.¹¹

„Ne o tomhle nic vůbec nevím teda. Až ta stávka, když jsme šli ze Škodovky na náměstí.“¹²

18. listopadu se první jedinci v Plzni dozvídají o situaci v Praze, většinou z rádia Svobodná Evropa, nebo z německých televizí ARD a ZDF.¹³

po formální diskuzi zakázána. A ačkoliv byla většina organizátorů těsně před akcí zatčena a v pátek i sobotu 5. a 6. května 1989 probíhaly po celém městě ostentativní policejní manévry, demonstrace k uctění památky padlých amerických vojáků se přesto uskutečnila.“ Duben 1989: O válce jako za války. Zapomenutá demonstrace v Plzni. [Online] Dostupné z URL: <<https://plus.rozhlas.cz/duben-1989-o-valce-jako-za-valky-zapomenuta-demonstrace-v-plzni-7752471>> [cit. 2019-10-15].

⁸ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní O. B., bývalou pracovnící Škoda Plzeň, 1989 aktivní účastnicí protirežimních akcí, dne 2. 5. 2019 v Plzni.

⁹ Rozhovor Adély TRKOVSKÉ (studentky Katedry historie FPE ZČU) s panem J. Š., aktivním účastníkem protirežimních akcí, dne 12. 4. v Plzni.

¹⁰ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

¹¹ *Listopad 1989: Jak se revoluce odehrála na západě Čech*. Plzeňský deník. [Online] Dostupné z URL: <https://plzensky.denik.cz/kultura_region/listopad-1989-jak-se-revoluce-odehrala-na-zapade-cech-20141117.html> [cit. 2019-10-15].

¹² Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní I. S., bývalou účetní Škoda Plzeň, 1989 na pozici mzdová účetní, dne 16. 4. 2019 v Plzni.

¹³ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

„Viděla jsem to až v televizi a bylo to celej tejden. Myslím, že v tej televizi už to bylo i před sedmnáctým ty protesty a shromáždění a 17. to až vyvrcholilo.“¹⁴

„My v Plzni jsme se dozvídali informace o dění v Praze zejména prostřednictvím západních vysílaček. Dokonce i v Československé televizi se objevovaly kusé informace o dění v Praze.“¹⁵

V Plzni vznikají první protestní petice. K protestnímu prohlášení dochází i v plzeňském divadle J. K. Tyla. Mezi hlavní postavy organizovaného hnutí odporu patřili například Josef Bernard, Ivan Čihák a další.¹⁶

„A taky vim, že v Plzni někdo v divadle stávkovali, ti herci a tak. A podporovali je známé osobnosti, ale to spíš v Praze asi.“¹⁷

V neděli 19. listopadu se objevují první jednotlivci mezi studenty, kteří počínají organizovat ostatní. Mezi jinými například student pedagogické fakulty Michal Šaman. Večer vyhláší stávkou DJKT, plánované představení se neodehrává. V pondělí se ke stávce připojuje i plzeňské divadlo Alfa. V tento den dochází také k ustanovení prvního stávkového výboru, a to výhradně ze studentů Lékařské fakulty pod vedením Marcela Hájka. V pondělí 20. listopadu studenti v Plzni začínají kooperovat s disentem. Jako první začali stávkou připravovat studenti lékařské fakulty. *„Děkan Macků nám předal klíče od fakulty a řekl, že bojujeme za svou budoucnost a že nám v tom nebude a nechce bránit,“* vzpomíná Marcel Hájek.¹⁸ Lidé se v pondělí 20. listopadu také scházejí před Komorním divadlem Josefa Kajetána Tyla.¹⁹ Na počátku nového týdne se odehrálo setkání na půdě pedagogické fakulty. Děkan Brichta vystoupil proti protestům a odsoudil postup studentů. I přes nesouhlas vedení fakulty byl zvolen stávkový výbor, který děkan odmítl, ale toleroval stávkou studentů jako takovou.²⁰ V úterý 21. listopadu v Plzni proběhla první velká demonstrace, před lékařskou fakultou

¹⁴ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní I. S., bývalou účetní Škoda Plzeň, 1989 na pozici mzdová účetní, dne 16. 4. 2019 v Plzni.

¹⁵ Rozhovor Adély TRKOVSKE (studentky Katedry historie FPE ZČU) s panem J. Š., aktivním účastníkem protirežimních akcí, dne 12. 4. v Plzni.

¹⁶ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

¹⁷ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní I. S., bývalou účetní Škoda Plzeň, 1989 na pozici mzdová účetní, dne 16. 4. 2019 v Plzni.

¹⁸ *Listopad 1989: Jak se revoluce odehrála na západě Čech*. Plzeňský deník. [Online] Dostupné z URL: <https://plzensky.denik.cz/kultura_region/listopad-1989-jak-se-revoluce-odehrala-na-zapade-cech-20141117.html> [cit. 2019-10-15]. Některé zdroje také hovoří až o 6000 účastníků.

¹⁹ *Jak v roce 1989 pronikala revoluce do krajských měst*. Česká televize. [Online] Dostupné z URL: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1008378-jak-v-roce-1989-pronikala-revoluce-do-krajskych-mest>> [cit. 2019-10-15].

²⁰ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

se sešlo asi tři tisíce lidí.²¹ I ve středu 22. listopadu se konala několikatisícová demonstrace tentokrát na náměstí Republiky. K občanům zde promluvili Miroslav Anton, Bernard, Samková zpívala hymnu. Dav skandoval různá hesla – už je to tady, sláva studentům...

„Na Samkovou si pamatuju, jak zpívala hymnu, na tom shromáždění jsme myslím byli, ale už si to moc nepamatuju, tady na téhle fotce to je ona (ukazuje herečku na své fotografii).“²²

Ve 20:00 je ustanoveno Občanské fórum.²³ OF v Plzni založili a reprezentovali známí příslušníci Undergroundu a nezávislých iniciativ. Mezi jinými například Miroslav Anton, který o plzeňském revolučním listopadu později napsal knihu, ze které také čerpá tento příspěvek. Oficiálními mluvčími OF se stali: František Navrátil, Miroslav Anton, Marcel Hájek, Vladimír Líbal, Alexandra Procházková a Jiří Šašek.²⁴

V zakládacím prohlášení se OF v Plzni přihlásilo k OF v Praze. Vyzývá ke spolupráci všechny občany, zástupce všech podniků a institucí v Plzni. Zakladatelé plzeňského OF si plně uvědomovali důležitost angažovanosti dělníků. Tento první oficiální dokument byl podepsán všemi zástupci, kteří byli přítomni založení Občanského fóra v Plzni. Na dokumentu se objevila čtyři jména s kontaktními adresami: František Fabian (Obroda), Miroslav Anton (Literární klub Plzeň), Vladimír Líbal (HOS) a Petr Formánek (Charta 77). Přirozenými partnery se stali studenti, členové divadel a umělci.²⁵ Milice strhávají plakáty, studenti rychle vylepují nové, v Plzni je také celkový nedostatek novinových tiskovin. Plakátů v ulicích postupně přibývá. Většinou se jedná jen o nápisy napsané na čtvrtce, případně papíru. Tato iniciativa pochází z velké většiny od studentů.²⁶ Vzhledem k aktivitě milic určitě obyčejní občané cítili také pocit strachu z eskalace situace.

„Měli jsme i strach, jako aby to nepřerostlo do nějaký války.“

²¹ *Listopad 1989: Jak se revoluce odehrála na západě Čech.* Plzeňský deník. [Online] Dostupné z URL: <https://plzensky.denik.cz/kultura_region/listopad-1989-jak-se-revoluce-odehrala-na-zapade-cech-20141117.html> [cit. 2019-10-15].

²² Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní O. B., bývalou pracovnící Škoda Plzeň, 1989 aktivní účastnicí protirežimních akcí, dne 2. 5. 2019 v Plzni.

²³ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni.* Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

²⁴ *Rok 1989 v Plzni a západních Čechách* [sborník]. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-55-4.

²⁵ KRATOCHVÍLOVÁ, Lucie. *Listopad 1989 a přechod k demokracii na lokální úrovni studie vybraného města (Plzeň).* Plzeň, 2017. bakalářská práce (Bc.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta filozofická, s. 30 podle Anton 1999, 44-47.

²⁶ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni.* Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

Do občanský války, aby tu nebyly útoky vojáků a esembáků. Tak jsem radši nechodila ani po Plzni, aby mi někdo nezatkl.“²⁷

23. listopadu je znovu uspořádáno setkání na náměstí Republiky. Dorazilo zřejmě kolem 10 000 lidí. Studenti fakulty pedagogické obsazují konečně také budovu ve Veleslavínově ulici.²⁸

Další den se na akci na náměstí Republiky objevilo již 20 000 lidí. Ze známých osobností vystupuje například Pavel Bobek. Dochází ke čtení svědectví ze 17. listopadu. Byl také oznámen plán uspořádat generální stávkou, a to s platností od 12:00 dne 27. listopadu. V reakci na revoluční dění odstupuje ze své funkce Miloš Jakeš. Díky tomu se značně uvolňuje vysílání České televize. Ukazují se záběry z Národní třídy a také se vysílají první rozhovory se studenty.²⁹

„Na to si pamatuju, jak se začaly vysílat věci, který předtím nešly v televizi, i ty zmlácený studenty a tak.“³⁰

V pondělí 27. listopadu přichází den generální stávkou. Generální stávka mezi 12. a 14. hodinou proběhla na celém území ČSSR, ve všech městech a obcích, na většině továren, podniků a institucí. Nepřetržité provozy projevily solidaritu manifestačně. Dle průzkumu Ústavu pro výzkum veřejného mínění se stávky zúčastnilo 75 % občanů.³¹

Před branami Škodovky od časného rána stojí studenti a rozdávají letáky. Vevnitř Škodovky zase zaznívají pokyny od vedení, aby se stávkovalo jen symbolicky.³²

„To si nepamatuju, já si jen pamatuju, jak jsme šli průvodem. To jsme asi ve dvanáct vyšli na náměstí. V práci to bylo tak, že mladý byli pro, ty byli všichni nadšený. Nás tam bylo osm v kanceláři. Čtyři byli starý před důchodem a čtyři jsme byli mladý. Tak mladý jsme byli nadšený a starý byli proti a říkali abychom se nepodávali tomu nadšení, že uvidíme, že komunismus byl lepší. Myslím, že nějaká z nich byla i ve straně, ta šéfová.“³³

²⁷ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní I. S., bývalou účetní Škoda Plzeň, 1989 na pozici mzdová účetní, dne 16. 4. 2019 v Plzni.

²⁸ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

²⁹ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

³⁰ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s panem J. M., bývalým dělníkem Škoda Plzeň, 1989 na pozici pracovníka ve výrobě, dne 2. 4. 2019 v Plzni.

³¹ VLČEK Tomáš. *Sametová revoluce 1989 pondělí 27. listopadu 1989*. [Online] Dostupné z URL: <http://www.totalita.cz/1989/1989_1127.php> [cit. 2019-10-15].

³² ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

³³ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní I. S., bývalou účetní

„Tam bylo všude lidí, už ani nevím, jestli studenti. Vim, že ve Škodovce se hodně orodovalo, i přes rozhlas a tak. Větší to ale bylo v Praze po povstání. Ve Škodovce bylo shromáždění u Lenina u pomníku u první brány a pak se šlo průvodem na náměstí.“³⁴

„Když po nějaké době byla vyhlášena generální stávka, ke které se přidala celá plzeňská Škodovka, kde jsem tehdy pracoval, bylo rozhodnuto. Pod tlakem okolností se vládnoucí garnitura musela vzdát svých pozic a předat moc novým vůdcům, kteří vzešli zejména ze signatářů Charty 77 a vyhozených komunistů z roku 1968.“³⁵

Škodovka byla velice důležitá, protože měla 40 000 zaměstnanců a reprezentovali jí především dělničtí zaměstnanci, o které se režim opíral.³⁶ Protesty proti režimu vedl uvnitř podniku především Josef Bernard. Ve Škodovce proběhla manifestace, zpívala se hymna a poté padl dotaz, kdo se vydá na náměstí Republiky. 20 000 lidí zvedlo ruku a ve 13:00 se tento zástup vydal hromadně na náměstí.³⁷

„Vyšli jsme první bránou a pak po Tylově myslím a potom na náměstí i nějaký transparenty tam byly, ale my jsme je neměli. My jsme zvonili jenom klíčkama asi. No říkaly se ty hesla, třeba to už je to tady, a to už nevím, to si nepamatuju. Vim, že jsme došli na náměstí a tam už mluvili lidi.“³⁸

Zde se vystřídali s účastníky předchozího setkání, kteří se již postupně rozházeli. Vyvolávala se hesla, plzeňští obyvatelé přivítali, že je Škodovka z velké části na straně protestů. Tento okamžik byl důležitým mezníkem plzeňských protestů. Režim rázem ztratil svoji oporu v dělnících.³⁹

„Jo to tam byli už nějaký myslím, že jsme se k nim připojili. Bylo tam pódium a střídali se řečníci a taky se zpívala hymna. Cítila jsem, že už to bude lepší, až ten komunismus bude pryč, to už jsem neměla takovej strach, jako když to začínalo. Zdálo se mi, že jsme tam všichni za jedno, nebo nevím, jak to jinak říct.“⁴⁰

Škoda Plzeň, 1989 na pozici mzdová účetní, dne 16. 4. 2019 v Plzni.

³⁴ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s panem J. M., bývalým dělníkem Škoda Plzeň, 1989 na pozici pracovníka ve výrobě, dne 2. 4. 2019 v Plzni.

³⁵ Rozhovor Adély TRKOVSKÉ (studentky Katedry historie FPE ZČU) s panem J. Š., aktivním účastníkem protirežimních akcí, dne 12. 4. v Plzni.

³⁶ *Rok 1989 v Plzni a západních Čechách* [sborník]. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-55-4.

³⁷ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

³⁸ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní I. S., bývalou účetní Škoda Plzeň, 1989 na pozici mzdová účetní, dne 16. 4. 2019 v Plzni.

³⁹ ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

⁴⁰ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní I. S., bývalou účetní

V úterý se pokračovalo ve stávce. Shromáždění na náměstí Republiky podporovalo požadavky Občanského fóra. „Po generální stávce Občanské fórum Západočeského kraje začíná navazovat kontakty se státními orgány a složkami Národní fronty. Fórum v kraji se řídí centrálně stanovenými zásadami. Shoduje se s vedením podniku Škoda na jednotném postupu. Upřesnili si okruh otázek, které chtějí projednat s hospodářským vedením závodu (Pravda 29. 11. 1989: 1-2). První koordinační schůzka se zástupci Občanského fóra všech závodů a odborových organizací podniku Škoda Plzeň se konala 7. prosince 1989. Zástupci jednání si zvolili sedmičlenný koordinační výbor OF Škoda a přijali programové zásady pro jeho další působení (Pravda 8. 12. 1989: 2).“⁴¹

Vývoj v Plzni poté navazuje na celonárodní dění, v jehož centru ležela samozřejmě Praha. Po rezignaci Miloše Jakeš na pozici generálního tajemníka ÚV KSČ ze dne 24. listopadu, obrovských demonstracích na Letné, slibu nové vlády a několika dalších politických změn, vznikla 10. prosince 1989 jedenadvacetičlenná federální vláda. Do jejího čela se dočasně postavil Marián Čalfa. Komunisté se poprvé po 41 letech ocitli v menšině. Tato vláda ještě složila slib do rukou prezidenta Husáka, který poté abdikoval. Vznikla tak vláda tzv. národního porozumění. Jako hlavní kandidát na prezidenta republiky byl vybrán Václav Havel.⁴²

Jak hodnotíte vývoj po roce 1989?

„No máme se teďko lepší, ale starý lidi s tím nesouhlasí, ty říkají, že bylo lepší v komunismu a taky můj známý z NDR hrozil, abychom tu novou republiku nepodporovali, že komunisti jsou nejlepší a že nám sem najedou cizí firmy a celý nás zruinujou. Myslím, že je větší svoboda, ale zase nebyly takový rozdíly v platech, ředitel tehdá mival jenom o trochu víc, teď jsou ty rozdíly mnohem větší, ale zase se může jezdit do ciziny, můžou se říkat názory, chodit k volbách a volit se kdo chce, takže myslím celkově je to lepší.“⁴³

„To víš, něco je lepší, něco je horší. V obchodech si teď koupíš, co chceš a můžeš jezdit kam chceš, ale zase rozdíly mezi lidma jsou teď velký. Ti boháči si žijou dobře a chudáci chodí do práce a maj sotva na nájem.“

Škoda Plzeň, 1989 na pozici mzdová účetní, dne 16. 4. 2019 v Plzni.

⁴¹ KRATOCHVÍLOVÁ, Lucie. Listopad 1989 a přechod k demokracii na lokální úrovni studie vybraného města (Plzeň). Plzeň, 2017. bakalářská práce (Bc.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta filozofická, s. 32-33.

⁴² ŠAJTAR, Jaroslav. *Chronologie událostí bouřlivého roku 1989, které vedly k sametové revoluci v Československu* [Online] Dostupné z URL: <<https://www.reflex.cz/rok-1989-sametova-revoluce>> [cit. 2019-10-15].

⁴³ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní I. S., bývalou účetní Škoda Plzeň, 1989 na pozici mzdová účetní, dne 16. 4. 2019 v Plzni.

Ani už se tak nestaví jako za komunistů, to se postavilo tolik věcí v Plzni. Dneska se tam nepostaví nic. Na auto jsem si vydělal rychlejc, bydlení bylo levnější. Takže je to dobře, že byla ta revoluce, ale zase tak růžový to dneska není, jak si to ty lidi tehdá představovali.“⁴⁴

„Rozhodně se máme líp. Přece jen ta svoboda slova není k zahození, můžeme jezdit kam chceme, říkat co chceme. Mě se nelíbilo hlavně to, že nás nutili dělat věci, co nechceme, to teď není. A to zboží v obchodech, to je jasný, ten rozdíl. Prostě považuju to za pozitivní, i když se moje očekávání určitě nesplnila na sto procent, ten vývoj je spíš k lepšímu.“⁴⁵

A: „Jak vnímáš důsledky revoluce nyní?“

J: „V některých věcech se moje očekávání naplnila, vadí mi ale věčné hašteření politiků, také mezinárodní situace není příliš dobrá.“

A: „Jak si myslíš, že by se Tvůj život odvíjel, kdyby revoluce neproběhla?“

J: „V roce 1988 jsem vážně uvažoval o emigraci. Bohužel v té době nebylo možné vycestovat na Západ, takže jsem se smířil se situací v tehdejší Československu. Dnes si myslím, že by to byla chyba. Člověk může být prospěšný své vlasti doma, i když situace není příznivá.“

A: „Jsi tedy zpětně rád, že se revoluce uskutečnila?“

J: „Každopádně musím říct, že ano. Myslím si, že změny byly k lepšímu a naše země se zařadila mezi civilizované evropské státy.“

A: „Jak bys tedy shrnul události listopadu 1989?“

J: „Po temném čtyřicetiletém totalitním období jsme začali konečně svobodně dýchat a užívat si znovunabyté svobody. Sametová revoluce prolomila ledy a dala nám naději, že se naše životy budou ubírat jiným směrem. Dnes opravdu záleží na každém, jak se snaží a jak je pilný. Pokud někdo chce, může svobodně studovat, pracovat v oboru, který ho naplňuje, a to bez omezení. Myslím si, že kdybych studoval střední školu v porevolučním období, dosáhnul bych vyšší pracovní pozice, než ve které působím nyní. V tehdejší době mi bohužel scházela motivace k sebevzdělání. Jsem rád, že revoluce proběhla a myslím si, že její důsledky jsou určitě kladné.“⁴⁶

⁴⁴ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s panem J. M., bývalým dělníkem Škoda Plzeň, 1989 na pozici pracovníka ve výrobě, dne 2. 4. 2019 v Plzni.

⁴⁵ Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní O. B., bývalou pracovnící Škoda Plzeň, 1989 aktivní účastnicí protirežimních akcí, dne 2. 5. 2019 v Plzni.

⁴⁶ Rozhovor Adély TRKOVSKÉ (studentky Katedry historie FPE ZČU) s panem J. Š., aktivním účastníkem protirežimních akcí, dne 12. 4. v Plzni.

Použité zdroje / References

Literatura

ANTON Miroslav. *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: Nava, 1999. ISBN 80-86473-55-4.

HRADIL, Radomil. *17. listopad 89 – co se stalo na Národní*. Lelokovice: Framesa, 2019. ISBN 9788090741447;

KRATOCHVÍLOVÁ, Lucie. *Listopad 1989 a přechod k demokracii na lokální úrovni studie vybraného města (Plzeň)*. Plzeň, 2017. bakalářská práce (Bc.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta filozofická.

OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav. *Sto studentských revolucí*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 9788071063377.

Rok 1989 v Plzni a západních Čechách [sborník]. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-55-4.

Internetové zdroje

Mýty a realita 17. listopadu 1989: žádné drama, nebo pouliční masakr? [Online] Dostupné z URL: <https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/17-listopad-sametova-revoluce-myty-historie-narodni-trida-zasah-stb-komunismus_1711210630_ber> [cit. 2019-10-15].

Zárok SNB 17. listopadu nebyl MASA KR - Prezident Miloš Zeman - (Český rozhlas). [Online] Dostupné z URL: <<https://www.youtube.com/watch?v=CqINT-N20WOU>> [cit. 2019-10-15].

První vysílání záběrů ze 17. listopadu 1989. [Online] Dostupné z URL: <<https://www.youtube.com/watch?v=f2fGdV43hhk>> [cit. 2019-10-15].;

Revoluce, nebo převrat? [Online] Dostupné z URL: <<https://www.ustrcr.cz/uvod/cesta-k-listopadu-1989/revoluce-nebo-prevrat/>> [cit. 2019-10-15].

Listopad 1989: Jak se revoluce odehrála na západě Čech. Plzeňský deník. [Online] Dostupné z URL: <https://plzensky.denik.cz/kultura_region/listopad-1989-jak-se-revoluce-odehrala-na-zapade-cech-20141117.html> [cit. 2019-10-15].

Duben 1989: O válce jako za války. Zapomenutá demonstrace v Plzni. [Online] Dostupné z URL: <<https://plus.rozhlas.cz/duben-1989-o-valce-jako-za-valky-zapomenuta-demonstrace-v-plzni-7752471>> [cit. 2019-10-15].

ŠAJTAR, Jaroslav. *Chronologie událostí bouřlivého roku 1989, které vedly k sametové revoluci v Československu* [Online] Dostupné z URL: <<https://www.reflex.cz/rok-1989-sametova-revoluce>> [cit. 2019-10-15].

Listopad 1989: Jak se revoluce odehrála na západě Čech. Plzeňský deník. [Online] Dostupné z URL: <https://plzensky.denik.cz/kultura_region/listopad-1989-jak-se-revoluce-odehrala-na-zapade-cech-20141117.html> [cit. 2019-10-15]. Některé zdroje také hovoří až o 6000 účastníků.

Jak v roce 1989 pronikala revoluce do krajských měst. Česká televize. [Online] Dostupné z URL: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1008378-jak-v-roce-1989-pronikala-revoluce-do-krajskych-mest>> [cit. 2019-10-15].

VLČEK Tomáš. *Sametová revoluce 1989 pondělí 27. listopadu 1989.* [Online] Dostupné z URL: <http://www.totalita.cz/1989/1989_1127.php> [cit. 2019-10-15].

Rozhovory

Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní O. B., bývalou pracovnící Škoda Plzeň, 1989 aktivní účastnicí protirežimních akcí, dne 2. 5. 2019 v Plzni.

Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s paní I. S., bývalou účetní Škoda Plzeň, 1989 na pozici mzdová účetní, dne 16. 4. 2019 v Plzni.

Rozhovor Petra MALECHY (studenta Katedry historie FPE ZČU) s panem J. M., bývalým dělníkem Škoda Plzeň, 1989 na pozici pracovníka ve výrobě, dne 2. 4. 2019 v Plzni.

Rozhovor Adély TRKOVSKÉ (studentky Katedry historie FPE ZČU) s panem J. Š., aktivním účastníkem protirežimních akcí, dne 12. 4. v Plzni.